

## מסמך 83

## מסמך 83

### מוסד הנישואין

זהו סיפורן של ההתחלות המוקדמות של מוסד הנישואין. מוסד זה התקדם בהתמדה – דרך וואריאציות והתאמות מרובות – למן ההזדווגויות המשוחררות והמופקרות בקרב העדר ועד להופעת אותן אמות-מידה לנישואין, אשר הגיעו לבסוף לשיאן ביצירת הזיווג בין בני הזוג: האיחוד שבין גבר אחד לאישה אחת, אשר נועד לכונן בית מן הסדר החברתי הגבוה ביותר.

פעמים רבות עמדו הנישואין בסכנה, ומוסכמות הנישואין נתמכו במידה רבה הן על-ידי הקניין והן על-ידי הדת; ואולם, ההשפעה האמיתית אשר לעולם תבטיח את הנישואין ואת המשפחה – המהווה את תוצאת הנישואין – היא העובדה הביולוגית הפשוטה והטבועה שהגבר והאישה בודדות לא יחיו זה בלעדי זה, בין שהם הפראים הפרימיטיביים ביותר ובין שהינם בני האדם המתורבתים ביותר.

ובשל הדחף המיני, האדם האנוכי נדחף להפוך עצמו ליותר מבעל-חיים גרידא. מערכת היחסים המינית של החשיבה על העצמי והסיפוק העצמי, גוררת השלכות מסוימות של מניעה-עצמית ומבטיחה את נטילתם של תפקידים זולתניים ושל סוגים רבים של אחריות-על-הבית אשר מיטיבים עם הגזע. לאור זאת היה המין לגורם מתרבת של הפרא, גורם אשר לא הוכר ולא נחשד ככזה; וזאת משום שאותו דחף מיני מאלץ את האדם לחשוב באופן אוטומטי ומהימן, ובסופו של דבר אף מוביל אותו לאהוב.

### 1. הנישואין כמוסד חברתי

הנישואין מהווים מנגנון בשירות החברה אשר נועד לווסת ולשלט באותן מערכות יחסים אנושיות מרובות הנובעות מן העובדה הפיזית של הדו-מיניות. כמוסד שכזה פועלים הנישואין בשני כיוונים:

1. בהסדרת מערכות היחסים המיניות האישיות.
2. בהסדרת ענייני המוצא, הירושה, המשכיות השושלת והסדר החברתי; וזהו היה תפקודו המקורי והישן יותר של מוסד הנישואין.

המשפחה, אשר נובעת מן הנישואין, מהווה בעצמה – לצד מוסכמות הקניין – גורם מייצב של מוסד הנישואין. גורמים רבי-עוצמה אחרים אשר מייצבים את הנישואין הינם הגאווה, היוהרה, האבירות, התפקיד והאמונות הדתיות. ואולם, בעוד שנישואין עשויים לקבל אישור או דחייה מלמעלה, הם מהווים אך בקושי יציר-שמיים. המשפחה האנושית הינה מוסד אנושי במובחן, פיתוח אבולוציוני. הנישואין הינם מוסד של החברה, לא מחלקה בכנסייה. אכן, על הדת להשפיע על הנישואין בעוצמה, אך אל לה לשלוט בהם ולווסת אותם באופן בלעדי.

הנישואין הפרימיטיביים היו בראש ובראשונה תעשייתיים; ואפילו בעת המודרנית הם מהווים לעיתים קרובות עניין חברתי או עסקי. הודות להשפעת המזיגה של הזן האנדיטי, וכתוצאה ממוסכמות הציוויליזציה המתקדמת, הנישואין הופכים אט-אט להדדיים, רומנטיים, הוריים, פואטיים, מלאי-חיבה, אתיים ואפילו אידאליסטיים. לעומת זאת, גורם הבחירה, וכן מה שמכונה אהבה רומנטית, היו חלק מינימלי בלבד מן הזיווגים הפרימיטיביים. בימי קדם, הבעל והאישה לא בילו זמן רב זה עם זה; הם אפילו לא סעדו יחד לעתים קרובות. ואולם, בקרב עמי קדם, החיבה האישית לא נקשרה הדוקות למשיכה מינית; בני הזוג חיבבו זה את זה בעיקר משום שחיו ועבדו יחדיו.

### 2. חיזור ואירוסין

## מסמך 83

מאז ומעולם תוכננו הנישואין הפרימיטיביים על-ידי הנער והנערה. בשלב המעבר שבין הנוהג הזה לימי הבחירה החופשית שימשו מתווך הנישואין או השדכן המקצועי. בתחילה הספרים שימשו כשדכנים; לאחר מכן, הכמרים. במקורם היו הנישואין עניינה של הקבוצה; בהמשך, עניין משפחתי; ורק לאחרונה הם הפכו להרפתקה יחידנית.

אילוץ, ולא משיכה, היה הגישה לנישואין הפרימיטיביים. בימי קדם האישה לא ניחנה בריחוק מיני, אלא בנחיתות מינית אשר הוטמעה בה על-ידי המוסכמות. והואיל והפשיטות קדמו לסחר, כך קדמו גם הנישואין שבעקבות נפילה בשבי לאלו שבהסכם. נשים מסוימות היו מעלימות עין בעת נפילתן בשבי על-מנת לחמוק משליטת הגברים המבוגרים יותר בשבטן הן; הן העדיפו ליפול בידי גברים בני גילן משבט אחר. מעין-ברירה זו עם בן-זוג שימשה כשלב מעבר בין התפיסה בכוח לבין החיזור וההקסמה אשר הגיעו לאחר מכן.

סוג מוקדם של טקס חתונה היה חיקוי של בריחה, מעין תרגול בריחה עם בן-זוג אשר הייתה לפניו בבחינת נהג נפוץ. בהמשך הפכה תפיסה מדומה בשבי לחלק מטקס החתונה הרגיל. העמדת הפנים של הנערה המודרנית כי היא מתנגדת ל"שבי", וכי היא עומדת באיפוק בפני הנישואין הינה כולה זכר למנהגים קדומים. נשיאת הכלה אל מעבר למפתן הדלת מהווה זכר למספר נהגים קדומים, המשתייכים לימים שבהם הייתה נהוגה גניבת נשים.

במשך תקופה ארוכה ניטל מן האישה החופש המלא לארגון נישואיה בעצמה, אך הנשים האינטליגנטיות יותר תמיד מצאו דרך לעקוף את ההגבלה הזו תוך שימוש נבון בפקחותן. על-פי-רוב נטל הגבר את יוזמת החיזור, אך לא תמיד כך היה. לעיתים הייתה זו האישה אשר יזמה את הנישואין באופן גלוי או סמוי. וככל שהציוויליזציה הולכת ומתקדמת, כך נוטלות הנשים חלק גדול והולך בכל שלבי החיזור והנישואין.

מידה הולכת וגוברת של אהבה, רומנטיות ובחירה אישית בעת החיזור הקודם לנישואין הינה תרומה אנדיטית לגזעים של העולם. היחסים בין המינים מתפתחים היטב; עמים מתקדמים רבים מחליפים בהדרגה את המניעים הישנים יותר של תועלתנות ושל קניין במושג האידיאלי-משהו של המשיכה המינית. הדחף המיני ורגשות החיבה מתחילים לתפוס את מקום החישוב הקר בתהליך בחירת שותפים לחיים.

במקורם היו האירוסין שקולים לנישואין; ובקרב עמי קדם היה מקובל לקיים יחסי מין בתקופת האירוסין. בזמנים האחרונים, הדת הטילה טאבו על קיום יחסי מין בתקופה שבין האירוסין לבין הנישואין.

### 3. רכישה ונדוניה

אנשי קדם לא סמכו על אהבה ועל הבטחות; הם סברו שאיחוד יחזיק מעמד לאורך זמן אך ורק אם יובטח על-ידי ערבון בר-קיימא כלשהו, על-ידי רכוש. מחיר הקנייה של הכלה נחשב לפיכך כפיקדון אשר לא יוחזר, ושהבעל עתיד לאבדו במקרה של גירושין או של עזיבה. מששולם מחיר רכישת הכלה, התירו שבטים רבים לבעל לצרוב את האות המייצגת אותו בבשרה של האישה. תושבים באפריקה עדיין רוכשים את נשותיהם. והם משווים את האישה של האהבה, את אשת האדם הלבן, לחתול, זאת הואיל והיא איננה עולה דבר.

תצוגות הכלות היו אירועים שבהם הבנות התלבשו והתקשטו לשם הצגתן בציבור, מתוך הנחה שכך יוכלו להשיג מחיר גבוה יותר כנשים. אך הן לא נמכרו כבעלי-חיים – בקרב השבטים המאוחרים יותר לא ניתן היה להעביר אישה שכזאת מיד ליד. ורכישתה אף לא הייתה בבחינת עסקה כספית קרה; במסגרת רכישת אישה היה השירות שקול לכסף מזומן. אם גבר אשר היה רצוי מבחינות אחרות לא יכול היה לשלם תמורת אשתו, הוא יכול היה להיות מאומץ כבן על-ידי אבי הנערה ואז לשאתה. ואם גבר עני ביקש אישה ולא יכול היה לעמוד במחיר שבו נקב אביה אשר החזיק בה, לעתים קרובות היו זקני השבט לוחצים על האב לשנות את דרישותיו שמא תתרחש בריחה עם בן הזוג.

## מסמך 83

וככל שהתקדמה הציוויליזציה, האבות אהבו פחות ופחות להיראות כאילו הם מוכרים את בנותיהם; ובעודם ממשיכים לקבל את מחיר הרכישה, הם החלו בנוהג של הענקת מתנות יקרות לבני הזוג, מתנות אשר היו פחות או יותר שקולות בערכן לדמי הרכישה. ולאחר מכן, כאשר פסק נוהג התשלום עבור הכלה, הפכו המתנות האלה לנדוניה של הכלה.

הרעיון של הנדוניה היה להעביר את המסר שהכלה עצמאית, ולהציג מרחק רב מן העבר הרחוק של הנשים-השפחות ובנות הלוויה שהינן קניין. הגבר לא היה יכול להתגרש מאשת נדוניה מבלי לשלם בחזרה את מלוא שיעורה. בקרב שבטים מסוימים הופקד פיקדון הדדי בין הורי החתן והורי הכלה, פיקדון אשר לא היה מוחזר במקרה שנטש מי מהם את רעהו; לאמיתו של דבר, היה זה שטר חוב של נישואין. במהלך תקופת המעבר שבין הרכישה לנדוניה, אם האישה נרכשה, הילדים היו שייכים לאב; ואם לאו, הם היו שייכים למשפחת האישה.

### 4. טקס החתונה

טקס החתונה נבע מן העובדה שבמקור היו הנישואין עניינה של הקהילה, ולא רק תוצאת ההחלטה שאותה קיבלו שני יחידים. הזיווג נגע לקבוצה ממש כשם שהיה פעולה אישית.

הקסם, הפולחן והטקס אפפו את כלל חייהם של אנשי קדם, והחתונה לא חרגה מכלל זה. עם התקדמות הציוויליזציה, ככל שהנישואין נחשבו לעניין רציני יותר כך הפך טקס החתונה יומרני יותר. הנישואין המוקדמים היוו גורם באינטרסים של רכוש, ממש כפי שהם כיום, ולפיכך דרשו טקס חוקי, בעוד שהמעמד החברתי של הילדים העתידיים תבע את הציבוריות הנרחבת ביותר האפשרית. לאדם הפרימיטיבי לא היו רישומים; לפיכך על טקס החתונה היה להתקיים בפני אנשים עדים רבים.

בתחילה היה טקס החתונה דומה יותר לאירוסין וכלל רק הצהרת כוונות פומבית על הכוונה להתגרר יחדיו; לאחר מכן הוא כלל גם ארוחה רשמית משותפת. בקרב שבטים מסוימים ההורים פשוט לקחו את בתם אל הבעל; במקרים אחרים הטקס הרשמי היחיד היה טקס החלפת מתנות, אשר לאחריו הציג אבי הכלה את הכלה בפני החתן. בקרב עמים רבים בלבנט הנוהג היה להיפטר מכל הרשמיות ולחתום את הנישואין באמצעות יחסים מיניים. האדם האדום היה הראשון אשר פיתח את טקסי החתונה המורכבים יותר.

פחד גדול שרר מפני היות חשוכי ילדים, ומכיוון שהעקרות יוחסה למזימותיהן של הרוחות, המאמץ להבטיח פוריות הוביל אף להצמדתם של טקסי כישוף או טקסים דתיים מסוימים לנישואין. שימוש רב בקמעות נעשה במאמץ הזה להבטיח נישואין מאושרים ופוריים; אפילו נועצו באסטרולוגים על-מנת לוודא מהם כוכבי הלידה של הצדדים השונים להסכם. בתקופה מסוימת, הקרבת קורבן-אדם נכללה ברגיל בכל חתונותיהם של האנשים האמידים.

האנשים ביקשו להם ימים ברי-מזל, ויום חמישי נחשב הראוי מכולם, כאשר חתונות אשר נחגגו בזמן שבו הירח מלא נחשבו לברות המזל מכולן. בקרב עמים רבים במזרח הקרוב נהוג היה לזרוק גרעיני תבואה על החתן והכלה אשר נישאו זה עתה; היה זה טקס של קסם אשר אמור להבטיח פוריות. עמים מזרחיים מסוימים השתמשו באורז לאותה מטרה.

האש והמים תמיד נחשבו לאמצעים הטובים ביותר כנגד רוחות רפאים ורוחות רעות; לפיכך, אש של מזבח, נרות דולקים וכן הזלפת מי טבילה קדושים, היו נוכחים על-פי-רוב בחתונות. במשך תקופה ממושכת היה שגור הנוהג לקבוע יום שקרי לחתונה, ואז, במפתיע, לדחות את האירוע, כאילו על-מנת לבלבל את רוחות הרפאים ואת הרוחות.

משחקי ההלצה אשר שוחקו על חשבון הזוג הנשוי הטרי, וכן מעשי הקונדס על חשבון היוצאים לירח הדבש, כולם זכר לאותם ימים רחוקים שבהם נהוג היה לחשוב כי מוטב להיראות מסכנים וחולים למבטן של הרוחות, על-מנת להימנע מלעורר את קנאתן. השימוש ברעלה להסתרת פני הכלה מהווה אף הוא זכר לימים שבהם נחשב נחוץ להסתיר את הכלה על-מנת שהרוחות לא יזהו אותה, וכן על-מנת להסתיר את יופייה מפני מבטי הרוחות הקנאיות. על רגלי הכלה לא לגעת אף-

## מסמך 83

פעם בקרקע ממש בטרם הטקס. אפילו במאה העשרים, ובהתאם למוסכמות הנוצריות, עדיין נהוג לפרוש שטיחים ממקום עצירת הכרכרה ועד למזבח הכנסייה.

אחת הצורות הקדומות ביותר של טקס החתונה כללה את ברכתו של הכוהן את מיטת הכלולות, על-מנת להבטיח את פוריות האיחוד; הדבר נעשה זמן רב בטרם התבסס מנהג חתונה רשמי כלשהו. במהלך תקופה זו באבולוציה של מוסכמות הנישואין נתבקשו האורחים לעבור בלילה בזה אחר זה בחדר המיטות, ובעשותם זאת לשמש עדים חוקיים למימוש הנישואין.

אלמנט המזל, העובדה שעל-אף כל הבדיקות שנערכו בטרם הנישואין, חלק מהם לא צלחו, הובילה את האדם הפרימיטיבי לבקש הגנה של ביטוח כנגד כישלון הנישואין; היא הובילה אותו לבקש את הכוהנים ואת הקסם. ושיאה של תנועה זו הינה בנישואין המודרניים בכנסייה. ואולם, במשך תקופה ארוכה הוכרו הנישואין כהחלטה של ההורים המשמשים כצדדים להסכם – ולאחר מכן של בני הזוג – בעוד שבמשך חמש-מאות השנים האחרונות נטלו לעצמן הכנסייה והמדינה את הסמכות וכעת הן מתיימרות להכריז על הנישואין.

### 5. נישואין מרובים

בראשית ההיסטוריה של הנישואין, האישה הרווקה השתייכה לגברים של השבט. לאחר מכן, היה לאישה אך ורק בעל אחד בו-זמנית. נוהג זה, של בעל-אחד-בו-זמנית, היה הצעד הראשון של ההתרחקות מן המתירנות של העדר. בעוד שלאישה הותר גבר אחד בלבד, יכול היה בעלה להתיר את היחסים הארעיים הללו בכל עת שחפץ בכך. ואולם, החברויות הרופפות האלה היוו את הצעד הראשון אל-עבר החיים בזוג, בשונה מן החיים בעדר. בשלב זה של התפתחות הנישואין הילדים השתייכו על-פי-רוב לאם.

הצעד הבא באבולוציה של הזיווג היה הנישואין הקבוצתיים. על שלב שיתופי זה של הנישואין היה לחצוץ בהתגוללות הסיפור של חיי המשפחה, הואיל ומוסכמות הנישואין לא היו חזקות דיין עדיין על-מנת להפוך את החברויות הזוגיות לקבועות. הנישואין בין אחים לאחיות השתייכו לקבוצה זו; חמישה אחים למשפחה אחת היו נישאים לחמש אחיות ממשפחה אחרת. בכל רחבי העולם התפתחו הצורות הרופפות של הנישואין השיתופיים לסוגים שונים של נישואים קבוצתיים. והחברויות הקבוצתיות האלה נשלטו במידה רבה על-ידי מוסכמות הטוטם. חיי המשפחה התפתחו לאיטם ובבטחה, משום שהשליטה במין ובנישואין העדיפה את הישרדותו של השבט עצמו באמצעות הבטחת ההישרדות של מספר גדול יותר של ילדים.

הנישואין הקבוצתיים פינו בהדרגה את מקומם, בקרב השבטים המתקדמים יותר, לפוליגמיה – פוליגיניה ופוליגאנדריה. ואולם, פוליגאנדריה מעולם לא הייתה נחלת הכלל, אלא הייתה מוגבלת על-פי-רוב למלכות ולנשים עשירות; יתר-על-כן, נהוג היה לקיים אותה כעניין משפחתי, אישה אחת עבור מספר אחים. ענייני קסטות ומגבלות כלכליות דרשו לעיתים ממספר גברים להסתפק באישה אחת. ואפילו אז, האישה הייתה מתחתנת אך ורק עם אחד מהם, והיתר נחשבו כ"דודים" של הצאצאים המשותפים.

הנוהג היהודי אשר חייב אדם להתייחד עם אשת אחיו המת על-מנת "להקים זרע לאחיו", היה נהוג ביותר ממחצית העולם הקדום. היה זה זכר לימים שבהם הנישואין היו יותר עניין משפחתי מאשר חיבור בין יחידים.

בזמנים שונים הכיר מוסד הפוליגיניה בארבעה סוגי רעיות:

1. הנשים הטקסיות או החוקיות.

2. הנשים של החיבה וההיתר.

3. פילגשים, נשים של הסכם.

הפוליגיניה האמיתית, שבה לכל הנשים ולכל הילדים מוקנה מעמד שווה, הייתה נדירה ביותר. בדרך כלל, אפילו בנישואין מרובים, הבית נשלט בידי האישה הראשית, בת הלווייה בעלת המעמד. אך ורק היא עברה את טקס הנישואין הפולחני, ורק ילדיה של אישה שכזו – בת-זוג אשר נקנתה או אשר שולמה בעדה נדוניה – יכלו לרשת, אלא אם נערך הסדר מיוחד עם האישה הראשית.

האישה בעלת המעמד לא הייתה בהכרח האישה האהובה; לרוב, בזמנים המוקדמים, היא לא הייתה האישה האהובה. אשת החיק, אהובת הלב, לא הופיעה עד לאחר שהגזעים התקדמו במידה רבה, ובמיוחד לאחר המזיגה של השבטים האבולוציוניים עם הנודים והאדמים.

הטאבו של האישה – אישה יחידה בעלת מעמד חוקי – יצר את המוסכמות באשר לפילגשות. תחת המוסכמות האלה יכול היה גבר לשאת אישה אחת בלבד, אך הוא יכול היה לקיים יחסי מין עם מספר כלשהו של פילגשים. הפילגשות הייתה מדרגת הביניים אל עבר המונוגמיה, הצעד הראשון הלאה מן הפוליגיניה הגלויה. הפילגשים של היהודים, של הרומאים ושל הסינים היו לעיתים קרובות עוזרות הבית של האישה. לאחר מכן, כפי שנהוג היה אצל היהודים, נחשבה האישה החוקית לאם כל הילדים אשר נולדו לבעל.

הטאבו העתיק בנוגע לקיום יחסי מין עם אישה הרה או מיניקה נטה לעודד עד מאוד את הפוליגיניה. הנשים הפרימיטיביות הזדקנו במוקדם בשל הצירוף של לידות תכופות ושל עבודה קשה. (נשים אלה, אשר נשאו בעול כבד, הצליחו לשרוד רק בשל העובדה שכאשר לא היו בהיריון, הן הושמו בבית לנשך שבוע ימים מדי חודש, כאשר לא נשאו ילד ברחמן.) לעיתים קרובות הייתה אישה שכזו מתעייפת מן הלידות ומבקשת מבעלה לקחת לו אישה שנייה וצעירה יותר, כזו המסוגלת לסייע הן בהולדת הילדים והן בעבודות הבית. לפיכך, הנשים החדשות התקבלו על-פי-רוב בברכה על-ידי בנות הזוג הוותיקות יותר; לא הייתה קיימת כל קנאה על רקע מיני.

מספר הנשים הוגבל אך ורק על-ידי יכולתו של הגבר לפרנס אותן. גברים עשירים ומוכשרים חשקו במספר גדול של ילדים, ומכיוון ששיעור תמותת התינוקות היה גבוה מאוד, נדרש חבר נשים על-מנת להניב משפחה גדולה. רבות מן הנשים המרובות הללו היו עובדות גרידא, נשים משועבדות.

המנהגים האנושיים מתפתחים, אך מאוד לאיטם. מטרת ההרמון הייתה לגייס גוף גדול וחזק של אחים לדם אשר יתמוך בכס המלוכה. מנהיג מסוים השתכנע פעם שמוטב לו מבלעדי ההרמון, ושעליו להסתפק באישה אחת; או אז הוא חיסל את ההרמון שלו באבחה אחת. הנשים המאוכזבות שבו לבתיהן, וקרובי משפחתן הנעלבים פשטו בזעם על המנהיג וחסלו אותו בו במקום.

## 6. מונוגמיה אמיתית – נישואין של זוג

המונוגמיה הינה מונופול; היא מיטיבה עם אלו אשר השיגו את המצב הרצוי הזה, אך נוטה להקשות מבחינה ביולוגית על אלו אשר אינם כה ברי-מזל. ואולם, בלא תלות בהשפעתה על היחיד, המונוגמיה הינה הטובה ביותר למען הילדים.

המונוגמיה המוקדמת ביותר הייתה כורח הנסיבות, עוני. המונוגמיה הינה תרבותית וחברתית, והיא הינה מלאכותית ובלתי-טבעית, כלומר, בלתי-טבעית בעבור האדם האבולוציוני. היא הייתה טבעית לחלוטין עבור הנודים והאדמים הטהורים יותר, והיה לה ערך תרבותי עצום עבור כלל הגזעים המתקדמים.

השבטים של כְּשָׁדִים הכירו בזכותה של אישה לדרוש מבעלה בטרם הנישואין להתחייב שלא לקחת לו אישה שנייה או פילגש; הן היוונים והן הרומאים העדיפו נישואין מונוגמיים. הסגידה לאבות הקדמונים תמיד עודדה את המונוגמיה, כמו גם השגיאה הנוצרית להתייחס לנישואין כאל דבר שבקדושה. אפילו העלייה ברמת החיים עמדה בהתמדה כנגד ריבוי נשים. עד לעת שבה

## מסמך 83

שהה מיכאל באורנטיה, למעשה כל העולם המתורבת הגיע לרמה של מונוגמיה תיאורטית. ואולם, מונוגמיה פסיבית זו לא העידה על כך שהאנושות התרגלה למנהג של נישואין אמיתיים בין שני בני-זוג.

בעוד שהחברה דולקת אחר המטרה המונוגמית של הנישואין האידיאליים בין שני בני-זוג, מטרה אשר בסופו של דבר הינה כהתאגדות מינית מונופוליסטית, שומה עליה שלא להתעלם מן המצב הבלתי-נעים של אותם גברים ונשים חסרי-מזל אשר אינם מצליחים למצוא את מקומם בסדר החברתי החדש והמשופר הזה, ואפילו לאחר שעשו כמיטב יכולתם לשתף עמו פעולה ולהתאים את עצמם לדרישותיו. הכישלון למצוא בני-זוג בזירה החברתית התחרותית עלול להיות תוצאתם של הקשיים העצומים והבלתי-עבירים ושל ההגבלות המרובות שאותן משיתות המוסכמות העכשוויות. אכן, המונוגמיה הינה אידיאלית עבור אלה המצויים בתוכה, ואולם בלתי-נמנע הוא שתקשה עד מאוד על אלו הנותרים בחוץ, בקיום הבודד והקר.

תמיד נדרשו המעטים חסרי המזל לסבול על-מנת שהרוב יוכל להתקדם בהתאם למוסכמות הציוויליזציה המתפתחת; ואולם, שומה על הרוב המועדף להתבונן תמיד בנועם ובהתחשבות באחיהם שמזלם פחות שפר עליהם, אלו הנדרשים לשלם את מחיר הכישלון להתקבל כחברים מן השורה באותן שותפויות מיניות אידיאליות אשר משביעות את כל הדחפים הביולוגיים ומאפשרות על-ידי המוסכמות הגבוהות ביותר של האבולוציה החברתית המתקדמת.

המונוגמיה תמיד הייתה, הינה כעת ותמיד תהא המטרה האידיאליסטית של האבולוציה המינית האנושית. נישואין אידיאליים אלו בין בני-זוג כוללים מניעה-עצמית, ולפיכך נכשלים לעיתים כה קרובות, בעת שאחד מהצדדים להסכם, או שניהם, לוקים בחסר במידה האנושית הנעלה מכולן – שליטה-עצמית נחושה.

המונוגמיה הינה סרגל המדידה אשר באמצעותו נמדדת התקדמותה של הציוויליזציה החברתית, כפי שהיא נבדלת מן האבולוציה הביולוגית הטהורה. המונוגמיה איננה בהכרח ביולוגית או טבעית, ואולם היא חיונית לשם קיומה המידי של הציוויליזציה החברתית והמשך התפתחותה. היא תורמת לעידונו של הרגש, לזיכור האופי המוסרי ולצמיחה רוחנית אשר אין ניתן להשיגה במסגרת פוליגמיה. לעולם לא תוכל אישה להפוך לאם אידיאלית כאשר בה בעת היא נאלצת להתמודד עם יריבותיה על חיבת בעלה.

הנישואין בין שני בני-זוג מקדמים ומעודדים את ההבנה האינטימית ואת שיתוף הפעולה היעיל, אשר מיטיב יותר מכול עם אושרם של ההורים, עם רווחת הילדים ועם היעילות החברתית. מוסד הנישואין, אשר החל את דרכו מתוך אילוף גס, מתפתח אט-אט לכדי היותו מוסד נפלא של חינוך-עצמי, שליטה-עצמית, ביטוי-עצמי והנצחה-עצמית.

## 7. פירוק קשר הנישואין

בתחילת התפתחותן של המוסכמות הנוגעות לנישואין, היוו הנישואין איחוד רופף אשר ניתן היה לסיימו כאשר התעורר הרצון לעשות זאת, והילדים הלכו תמיד בעקבות האם; הקשר בין האם לילד הינו אינסטינקטיבי, והוא פעל ללא קשר לשלבי ההתפתחות של המוסכמות.

בקרב האנשים הפרימיטיביים רק כמחצית מן הנישואין התבררו כמשביעי-רצון. הסיבה הנפוצה ביותר לפרידה הייתה עקרות, אשר תמיד נחשבה לאשמת האישה; והאמונה הייתה כי נשים חשוכות ילדים תהפוכנה להיות נחשים בעולם הרוח. בהתאם למוסכמות הפרימיטיביות יותר, הברירה להתגרש הייתה נתונה בידיו של הגבר בלבד, ואמות המידה האלה שרדו בקרב עמים מסוימים עד למאה העשרים.

עם התפתחות המוסכמות פיתחו שבטים מסוימים שני סוגי נישואין: הסוג פשוט, אשר הותר להתגרש בו, ונישואי הכוהן, אשר לא התירו פרידה. כאשר החלו המנהגים של רכישת נשים ושל נדוניה, הם תרמו רבות להפחתת שיעור הפרידות, וזאת בשל הכנסת הקנס המופעל בעת כישלון הנישואין. ואכן, איחודים מודרניים רבים מיוצבים על-ידי גורם הקניין העתיק הזה.

## מסמך 83

הלחץ החברתי באשר למעמד בקהילה ולזכויות הקניין היווה מאז ומתמיד גורם רב-עוצמה בשימור הטאבו והמוסכמות הנוגעים לנישואין. לאורך העידנים התקדמו הנישואין בהתמדה ובעולם המודרני הם מצויים כעת במעמד מתקדם, אף-על-פי שהם מאוימים על-ידי המתקפה הנובעת מאכזבה נרחבת בקרב אותם אנשים המחשיבים עד מאוד את הבחירה האישית – חופש מסוג חדש. אף כי גלי המהומה הללו של ההתאמה מופיעים בקרב הגזעים המתקדמים יותר כתוצאה מהתקדמות חברתית פתאומית ומואצת, בקרב האנשים המתקדמים פחות ממשיך מוסד הנישואין לשגשג ולהשתפר אט-אט תחת הכוונתן של המוסכמות הישנות.

ההחלפה החדשה והפתאומית של מניע האהבה – האידיאלי יותר אך האינדיבידואלי באופן קיצוני – את מניע הקניין הישן, אשר התבסס מזה זמן רב, גרמה באופן בלתי-נמנע למוסד הנישואין לא-יציבות זמנית. מניעי האדם באשר לנישואין התעלו תמיד הרבה מעל למוסכמות בפועל בעניינם, ובמאות התשע-עשרה והעשרים האידיאל המערבי באשר לנישואין רץ לפתע הרבה לפני הדחפים המיניים של הגזעים, האנוכיים אך המצויים תחת שליטה חלקית. נוכחותם של מספר רב של אנשים לא נשואים בחברה כלשהי מעידה על התפוררות זמנית של המוסכמות, או על הימצאותן בשלב מעבר.

המבחן האמיתי של הנישואין לכל אורך העידנים היה אותה אינטימיות רציפה אשר לא ניתן להימנע ממנה בחיי המשפחה. שני צעירים מפונקים ושבעים, אשר חונכו לצפות לכל עונג ולהשביע את כל משאלות האגו היהירות, יתקשו עד מאוד להשיג הצלחה גדולה בנישואין ובבניית בית – בשותפות של חיים שלמים של הצנעה-עצמית, של פשרה, של מסירות ושל הקדשה נטולת-אנוכיות לחינוך הילדים.

הדרגה הגבוהה של דמיון ושל רומנטיות פנטסטית אשר חודרים לתהליך החיזור אחראים במידה רבה לנטייה הגוברת לעבר גירושין בקרב העמים המודרניים במערב, ואת כל אלו מסבכים אף יותר החופש האישי והחופש הכלכלי המוגברים של האיש. גירושין קלים, אשר הינם תוצאה של היעדר שליטה-עצמית או של כישלון בהתאמה רגילה של האישיות, רק מובילים במישרין חזרה לעבר אותם שלבים חברתיים גסים אשר מהם הגיח האדם רק באחרונה, וכתוצאה מסבל גזעי ומייסורים אישיים כה רבים.

ואולם, כל זמן שהחברה נכשלת בהענקת חינוך הולם לילדים ולצעירים, וככל שהסדר החברתי נכשל במתן חינוך קדם-הורי הולם, וכל עת שבה האידיאליזם הבלתי-נבון והבלתי-בשל של הצעירים הוא הקובע באשר לכניסה לחיי הנישואין, כך ימשיכו וישררו הגירושין. ובכל עת שבה נכשלת הקבוצה החברתית בהכנת הצעירים לחיי הנישואין, ימשיכו וישמשו הגירושין כווסת ביטחון המונע מצבים גרועים אף יותר במהלך עידני הצמיחה המואצת החלה במוסכמות המתפתחות.

דומה כי אנשי העולם הקדום התייחסו לנישואין באותה מידה של רצינות כפי שעמים מסוימים עושים כעת. ונראה כי רבים מן הנישואין החפוזים והבלתי-מוצלחים בזמנים המודרניים אינם מהווים שיפור כלשהו ביחס למנהגים הקדומים של הכשרת גברים ונשים צעירים לזיווג. חוסר העקביות הגדול בחברה המודרנית הינו בכך שהיא מרוממת את האהבה ומחזיקה בתפישה אידיאלית של הנישואין, ובה בעת מסרבת לבחון את שניהם באופן מלא.

### 8. האידאליזציה של הנישואין

הנישואין, אשר תוצאתם הינה הבית, אכן הינם המוסד המרומם ביותר של האדם, ואולם הנישואין בבסיסם הינם אנושיים; הם לעולם לא היו אמורים להיקרא קדושים. הכוהנים בני ששת הפכו את הנישואין לטקס דתי; ואולם, במשך אלפי שנים לאחר עדין, הזיווג נותר מוסד חברתי ואזרחי לחלוטין.

השוואתן של התאגדויות אנושיות להתאגדויות אלוהיות היא מצערת ביותר. האיחוד בין בעל לאישה במערכת היחסים של הנישואין ושל הבית הינו פעולה חומרית של בני התמותה בעולמות האבולוציוניים. אמת, נכון הדבר כי הודות למאמציהם האנושיים הכנים של הבעל והאישה

## מסמך 83

להתקדם הם עשויים להתקדם התקדמות רוחנית רבה, אך אין פירושו של דבר שהנישואין הינם בהכרח קדושים. התקדמות רוחנית הינה פועל יוצא של הקדשה כנה לתחומי פעילות אנושיים אחרים.

אין ניתן להשוות באמת את הנישואין ליחס שבין המכוון לאדם, ואף לא לאחוזה שבין מיכאל המשיח לבין אחיו האנושיים. כמעט בשום נקודה לא ניתן להשוות בין מערכות היחסים האלה לבין הקשר בין הבעל והאישה. ומאוד מצער שהתפישה האנושית השגויה של מערכות היחסים האלה יצרה בלבול כה רב ביחס למעמדם של הנישואין.

ואף מצער מאוד שקבוצות מסוימות של בני-תמותה תפשו את הנישואין כאילו הינם תוצאה של פעולה אלוהית. אמונות שכאלה מובילות במישרין לתפישה שלא ניתן להתיר את קשר הנישואין, בלא קשר לנסיבות או לרצונותיהם של הצדדים להסכם. ואולם, עצם העובדה שמתקיימת התרת קשרי נישואין, מעידה על כך שהאלוהות איננה צד משתתף באיחודים מעין אלו. אילו חיבר האל אי-פעם שני דברים או שני אנשים יחדיו, כי אז הם יוותרו מאוחדים כך עד לזמן שבו יכריז הרצון האלוהי על הפרדתם. ואולם, בנוגע לנישואין, באשר הינם מוסד אנושי, מי יוכל להתיימר לחרוץ דין ולומר אילו נישואין הינם איחוד העשוי לקבל את אישורם של המפקחים ביקום, בניגוד לאלו אשר הינם ממקור ומטבע אנושיים לחלוטין?

ואף-על-פי-כן, קיים אידיאל של הנישואין בספרות העליונות. בבירתה של כל מערכת מקומית מדגימים הבנים והבנות החומריים של האל את פסגת האידיאלים של האיחוד בין גבר לאישה בקשר הנישואין ובקשר למטרת רבייה והעמדת צאצאים. אחרי ככלות הכול, הנישואין האידיאליים בני-התמותה הינם קדושים באופן אנושי.

הנישואין היו תמיד ועודם עדיין החלום האנושי העילאי של האידיאל בן-הזמן. אף-על-פי שחלום יפהפה זה מוגשם במלואו רק לעיתים רחוקות, הוא ממשיך ושוורד כאידיאל מרהיב, וממשיך לשדל את בני המין האנושי המתקדם לקראת מאמצים הולכים ומתגברים להשגת אושר אנושי. ואולם, נדרש ללמד את הגברים הצעירים ואת הנשים הצעירות דבר-מה על אודות המציאויות של חיי נישואין בטרם הם צוללים לתוך הדרישות המחמירות של הקשרים ההדדיים שבחיי המשפחה; על האידאליזציה של הצעירים לקבל מנה מסוימת של התפכחות לפני הנישואין.

עם זאת, אין לדכא את האידאליזציה של הצעירים על אודות חיי הנישואין; חלומות מעין אלה הינם החזון של המטרה העתידית של חיי המשפחה. גישה זו הינה מעוררת ואף מועילה, בהינתן שאיננה מביאה לחוסר-רגישות באשר להבנת הדרישות המעשיות והנפוצות של חיי הנישואין ושל חיי המשפחה המגיעים בעקבותיהם.

האידיאלים של הנישואין חוו התקדמו ניכרת בתקופה האחרונה; בקרב עמים מסוימים נהנית האישה משוויון זכויות למעשה ביחס לבן זוגה. המשפחה הופכת, לפחות באופן מושגי, לשותפות נאמנה לשם גידול צאצאים, אשר נלווית לה גם נאמנות מינית. ואולם, אפילו גרסה חדשה יותר זו של הנישואין איננה אמורה להתיימר ללכת עד הקצה ולהעניק מנופול הדדי על כלל האישיות ועל כלל האינדיבידואליות. הנישואין אינם אך ורק בבחינת אידיאל אינדיבידואליסטי; הם הינם שותפות חברתית מתפתחת בין גבר לאישה, אשר מתקיימת ופועלת בהתאם למוסכמות בהווה, מוגבלת על-ידי הטאבו ונאכפת על-ידי החוקים והתקנות של החברה.

קשרי הנישואין במאה העשרים מתמרים גבוה מעל לאלו של עידני העבר, זאת על-אף שמוסד הבית נתון כעת במבחן רציני בשל הבעיות אשר הושתו, ובאופן כה פתאומי, על הארגון החברתי לאחר ההרחבה הנמהרת של חירויות האישה, זכויות אשר נשללו ממנה במשך תקופה ממושכת כל-כך בשל האבולוציה המעוכבת של המוסכמות בדורות עברו.

[הוצג על-ידי השרפים הראשית המוצבת באורנטיה.]